

AZ ERDÉLYI FÉRFIAK EGYESÜLETE
JANCSÓ BENEDEK TÁRSASÁGÁNAK KIADVÁNYAI

22

DVORCSÁK GYŐZŐ:

**A REVÍZIÓ
ÉS FRANCIAORSZÁG.**

BUDAPEST, 1933. KIADJA AZ ERDÉLYI FÉRFIAK
EGYESÜLETE
SZERKESZTIK ASZTALOS MIKLÓS ÉS ZAKARIÁS G.
SÁNDOR

DVORCSÁK GYŐZŐ:

**A REVÍZIÓ
ÉS FRANCIAORSZÁG**

*KIADJA AZ ERDÉLYI FÉRFIAK EGYESÜLETE
BUDAPEST. 1933*

Revízió! Nem is oly régen a barátnál jóakarátú, — az ellenségnél gúnyos mosolyt váltott ki. Csak a mi szívünk telt meg tőle reménnyel, amely erőt adott az érte való küzdelemhez.

Bár születése *megelőzte* a trianoni békeszerződést, — csakhogy akkor még protestációnak hívták — nemzetközi polgárjoghoz csak lassan jutott. Eleinte csak a tisztalelkűek és a fciatorszívűek ölelték magukhoz s adtak neki erőt. Ma már úgyszólván divatickk lett. Diadalmasan járja be a világot s helyet erőszakolt ki magának a hatalmasok, a világ sorsát intézők tanácskozó asztalánál is. Egyszerűen odaült az asztalukhoz s tárgyalni kezdett velők. S ugyanazok az államférfiak, akik néhány évvel annakelőtte kézlegyintéssel, atyáskodó vállveregetéssel, avagy egy határozott nemmel intézték el, ma, ha nem is szívesen, de barátkoznak vele.

Az imént azt mondtam, hogy a revízió tulajdonképen filius ante patrem, állításomat igazolom. A Trianon 1920. évi június hó 4-én született meg, az ellene való harc azonban már 1918. évi október hó 30-án indult meg Eperjesen a cseh-ellenes nemzeti tót tanácsnak elnökletem alatt történt megalkakulásával, amely a küzdelmet azóta is állja.

Sőt, egy ideig a külföldön ez volt az egyetlen revíziós munka. Ha csak nem tekintjük annak az Országos Propaganda Iroda munkáját, melyben a Felvidék felszabadításáért folyó harcban Steier Lajos járt elől. 1919 nyara a tanúja annak, hogy az egész Lengyelország felfigyelt a Felvidék felszabadításáért folyó küzdelmünkre. Hontalanná lett tanácsunkat megértéssel fogadta a hivatalos Lengyelország s célkitűzéseinket beleillesztette külpolitikájába. A feltámadó Lengyel-

ország sajtója is magáévá tette ügyünket s nyomán az egész világsajtó foglalkozott a felvidéki, illetve a tót kérdéssel. S midőn 1919 őszén tanácsunknak rutén képviselőkkel történt kiegészítése után Rómába jövünk, nem sok erőlködésbe kerül, hogy az olasz sajtót is meghódítsuk s a hivatalos olasz körök megértő támogatását megnyerjük.

Lengyelország politikusainál rámutattunk arra, hogy Prágának azért van szüksége a Felvidékre, hogy megteremtse ezen keresztül a cseh-orosz korridort s Lengyelországot délről elzárja az ezeréves jó szomszédjától, mert dehogy is érdekelték a tótok a cseheket. Ma sem érdeklik őket.

Olaszország államférfiainak a szeme is tágranyílt, mikor megrajzoltuk a térképen a Pozsony—Sopron—Zágráb közti korridor lehetőségét, a trianoni Nyugat-Magyarországnak Ausztriához való csatolása esetén. A két korridoron aztán az oroszok a Balkánra jöhetnek. S ami nem sikerült Oroszországnak a Dardanellákon át a világháborúban, sikerül majd Podvolocsizka—Lavocsne—Pozsony—Zágrábon át. S az adriai kérdés nem olasz, de orosz kérdéssé válik a nemzeti Oroszország feltámadása esetén. Az olasz diplomácia rögtön átlátta a cseh-szerb korridor veszélyét. Ismerjük a fejleményeket, a tervezett korridorból egyelőre semmi sem lett, nem azért, mert nekünk igazunk volt, hanem azért, mert a sopronvidéki nép hozzánk hű maradt és mert Olaszországnak nagy érdekei fűződtek ahhoz, hogy Sopron és vidéke magyar kézen maradjon, röviden, hogy a cseh-szerb korridor meg ne valósuljon. De a neozslávizmus még nem mondott le róla, célkitűzései ma is a régiek.

Ez a nyugatmagyarországi népszavazás nagyszerű fegyver kezünkben a revízióért folytatott harcunkban, mert ez a népszavazás csorbította ki Trianont és döntötte meg a békeszerződések érinthetlenségének bálványát.

Trianon már ratifikálva volt még Franciaország által is — amelyik 1931 június 7-én, illetve július 11-én ratifikálta — s mégis megengedték a népszavazást a már szerződésileg Ausztriának odaitélt területen. Amit Ausztriával szemben el

lehetett rendelni, azt el lehet rendelni Csehországgal, Romániával és Jugoszláviával szemben is, ha, tegyük hozzá mindjárt, azt Franciaország is majd úgy akarja» A francia diplomácia nagyon szereti hangoztatni ugyan a békeszerződések érinthetlenségét. Az ő álláspontja az, hogy a békeszerződések győzelmükből eredő joguk folyományai. Hozzájuk nyúlni annyi, mint megbolygatni a békét. Mert amikor a francia azt mondja, „nous voulons la mix” (mi a békét akarjuk), azt akarja mondani a mi nyelvünkön, hogy a békeszerződések fenntartását akarja status quot. Holott, ha mi mondjuk azt, hogy a békét akarjuk, éppen az ellenkezőjét akarjuk annak, amit a francia akar. Mi a megértés igaz békéiét, a bibliai békét akarjuk s azt csak akkor látjuk elérhetőnek vagy elérkezettnek, ha a békeszerződéseket megváltoztatják, vagy másként szólva, revideálják. Ez a felfogásbeli különbség egyik legnagyobb akadálya annak, hogy a magunk észjárása szerinti érvelésünket megértsék.

Méltóztatnak látni, hogy mily különbség van abban, ha a francia és a magyar is ugyanazt mondja, annak dacára, hogy szép, korrekt, csengő francia nyelven mondja mindkettő ugyanazt. Egy ízben a kamara folyosóján alkalmam volt beszélgetni Paul-Boncourral, a mostani külügyminiszterrel. A fenti érvelésemmel bizonygattam előtte, hogy Trianonnak nemzetközileg történt ratifikációja dacára is meg lehet adni a Magyarországtól elszakított területeken a népszavazást. Göndörített üstökét kétkedőleg rázta, mondván, hogy igazam van „mais nous voulons la paix.” Az egész francia külpolitika volt kifejezve ebben a mondatban, pedig akkor még nem volt Briand utóda, mert a francia külpolitika „quieta non movere”. Meg nem bolygatni a mai helyzetet.

S én, aki több mint 14 éve élek francia földön, lelkem egész meggyőződésével mondom, hogy amikor egy francia, akár kormányfő, akár magánember mondja: „nous voulons la paix”, a „quieta non movere” politikájának a hitvallója.

A francia semmit a *világon nem néz* külföld felé emberi, csak nemzeti szemüvegen át s így a békerevízió *részére* is

csak nemzeti érdekein keresztül lehet megnyerni. A francia *nemzet* minden másnál különbnek érzi magát, s minden ami szép, hasznos és jó a világon, mind, mind csak francia eredetű s nem ok nélkül írta meg a német Sieburg: Dieu est-il français? (Vájjon az Úristen francia?) című nagy sikert ért munkáját. A siker Franciaországban is igen nagy volt. Hogy mennyire igaza van Sieburgnak, legjobban igazolja azt egy velem megtörtént eset. Egy német egyetemi városban, Freiburg im Breisgauban történt. A C. I. kongresszus szónokainak egyike én voltam. Az erkölcsi lefegyverzésről kellett beszélnem. Hevesen támadtam azt a francia tételt, hogy előbb erkölcsileg kell lefegyvereznünk, s csak azután anyagilag. Beszédemben elmondtam, hogy teljes lehetetlenség előbb erkölcsileg lefegyverezni valakit s csak azután anyagilag. Éppen az ellenkező tételt védtem. Előbb anyagilag s azután erkölcsileg. Például felhoztam, hogy hogy lehet engem erkölcsileg lefegyverezni, aki Parisban a hadi iskola közvetlen közelében lakom s majd minden reggel arra ébredek, hogy csapatok, gépfegyverek és ágyúk vonulnak el ablakaim alatt. Paris ege néha elsötétül a repülőrajok sűrűségétől. Franciául beszéltem s mikor lejöttem a szószékről, egy francia egyetemi tanár jött hozzám megköszönni, nem azt a sok kellemetlenséget, amit elmondtam, — mondja mosolyogva — hanem azt a tényt, hogy német földön, volt szövetségünk földjén nem németül, hanem franciául beszéltem. „Igaz van, úgymond, mert *mi* vagyunk a világ virága” (nous sommes la fleur des nations).

Ezeket csak azért mondom el, hogy hallgatóim megért-hessék a francia észjárást, mert nem az igazságérzet, vagy a jószándék akadálya a revízióknak, hanem elsősorban is ez az észjárásbeli különbség.

Ez azonban ném jelenti azt, hogy a revízió ügye reménytelen Franciaországban. Mundus vult decipi ergo decipiatur. Nem érhetünk célt a mi érvelésünkkel, kell, hogy az ő észjárásuk érvelését használjuk, s sokkal könnyebben jutunk célhoz, mintsem gondolnók. A magyar névjegy a francia társadalom legnagyobb részénél sokkal jobb ajánló, mint

bármely szomszédunk névjegye. Beszélni mindenkivel lehet. Ott koturnuszokon senki sem jár. A francia rendkívül intelligens és szereti a vitatkozást, a meggyőződés erejét nagyban tiszteli. Magyarokkal szemben nincs ellenszenvvel, hiszen a „français moyen” megvan győződve arról, hogy az ő győzelmük révén szabadultunk fel a német, illetve az osztrák járom alól. Örült, hogy felszabadított bennünket, mert ő nem tudta, hogy mi történt velünk. Honnan is tudta volna? A románok, a csehek és a szerbek már háború előtt erős kampányt folytattak nemzeti ideáljaikért, vagy ahogy ők mondták, „elnyomott testvéreiknek felszabadításáért”. Ellenpropaganda nem volt egyáltalán. A trianoni békeszerződést a közvélemény megnyugvással vette tudomásul s még Franciaország egyik legnagyobb államférfia is, Ribot, aki hétszer volt Franciaország miniszterelnöke, mikor 1920 áprilisában nála jártam, csodálkozva nézett rám, hogy már vége — C'est déjà fini, ezek voltak a szavai — a nagy cseh-tót szerelemnek, ő is hitt benne. Ő is azt hitte, hogy a tótok el akartak szakadni Magyarországtól, amin csodálkozott is. De hát ott volt az első csehszlovák tanácsban a két cseh között — Masaryk és Benes között — a kétségtelenül tót Stefanik, a francia állampolgárságot felvett meudoni csillagász. Hinnie kellett a csehszlovák szerelemben s mikor azt mondtam neki, hogy Stefanik, aki szabad idejét szívesen töltötte magyar társaságban, 1913-ban a magyar kormányhoz kérvényt nyújtott be, amelyben az ógyallai csillagvizsgálóhoz kérte kinevezését, — jóízűt nevetett. Ugyanígy voltak a franciák a román és a szerb kérdéssel s ennek részben okai a mi nemzetiségi teoretikusaink, akik előzőnlik a nemzetiségi teóriáikkal a nemzetközi irodalom revueit s bizonygatva a magyar igazságot, teméntelen kárt okoznak a revízió¹ gondolatának! Ezek talán merész szavak s talán sok nemetszést fognak kiváltani olvasóim körében, de meggyőződésem s annak ereje mondatja velem ezeket a szavakat.

Méltóztassanak nekem megengedni, hogy a párisi École libre des sciences politiques-on megtartott egyik konferencia lényegét mondjam el a magyarországi nemzetiségi kérdésről,

amely erősen elüt minden eddig hallott kisebbségi teóriától, de melynek az ereje talán meggyőzőbb s megvan az az érdeme, hogy francia hallgatóim megértették. S bár teljesen francia szemszögből állítottam be a kérdést, önök is meg fogják érteni.

Természetesen nem a háború utáni, hanem a háború előtti Magyarország nemzetiségi kérdéséről fogok tartani önöknek előadást — mondottam a franciáknak, önök a latin nyelvből egy gyönyörű, gazdag, széphangzású francia nyelvet csináltak, amely Franciaország hivatalos és irodalmi nyelve, de amely mellett 15 különféle patois beszélnek az országban. Magyarország a latin kultúrát a kereszténységgel vette fel s vele együtt a latin nyelvet. Ez a latin nyelv Magyarországon hivatalos nyelvvé lett, az oktatás, az országgyűlés, a magistratusok nyelve a latin volt. S az ország népe a maga lingua vernacula-ját, vagy mint önök mondják, a patois beszélte. Magyarországon azonban csak öt patois volt: így a tót, szerb, német, rutén és oláh patois. Vagy amint mi mondjuk, lingua vernacula. Amíg Franciaországban tilos minden patois nyelven az oktatás, még segédnyelvnek sem szabad használni az elemi iskolákban sem, Magyarországon nemcsak elemi iskolákban, hanem még középiskolákban is de facto használták a lingua vernaculát a hivatalos nyelv mellett. A hivatalos latin nyelvet felváltotta az ország többségének és megteremtőjének a nyelve, a magyar nyelv, mert a nemzeti, vagy helyesebben mondva, a nacionalista gondolat önöktől hamarosan átjött mihozzánk is és a latin nyelvnek megszűntével a magyar lett a hivatalos nyelv s a nemzeti kisebbségekre nézve csak annyiban változott a helyzet, hogy a latin nyelv helyett most már magyarul kellett megtanulniok. Ha ugyanazokat az elveket akarnók alkalmazni Franciaországra nézve is, amelynek alapján Magyarországot a trianoni békeszerződés területének kétharmadától megfosztotta, Franciaországot területének háromnegyed részétől meg lehetne fosztani. A magyarországi kisebbségi elnyomatásnak az igazi képe ez, hogy egy nyers példával éljek, amikor a Felvidéken a főszolgabíró pofonütött egy

tót, azt mondta neki, nesze neked, „te tót”* Ugyanekkor az Alföldön elcsattant egy főszolgabírói pofon e szavak kíséretében, nesze neked, „te paraszt”. Az előbbi pofból nemzetiségi sérelem, az utóbbiból úrgyűlölet támadt, mert — így fejeztem be — én nem látok például semmi különbséget egy breton fiú és egy tót fiú között. Igen, pardon mégis. Ha véletlenül a breton fiút pofonütnék, az nem szaladna az írekhez, akik vérei s nem lehetne belőle nemzetiségi sérelem. Az egyik bretonul beszél odahaza, a másik tótul s kint a hivatalos életben mindakettő az állam nyelvét használja. A breton jó francia lehet s a háború alatt ugyancsak megmutatta, hogy az, s a tót jó magyar lehet, s a háború alatt ugyancsak megmutatta, hogy az. Természetesen, hogy a kisebbségi kérdést a francia így hamarabb érti meg, mert az ő észjárása szerint mondtam el, mintha holmi nemzetiségi teóriákkal álltam volna elő, amelyek előtte teljesen idegen és érthetetlen világot próbáltak volna feltárni. Ezen nemzetiségi megoldási teóriákból csak egyet leszek bátor megemlíteni. Az egyik előadáson — alig négy hónapja — egy lelkes francia barátunk nagy szónoki lendülettel és erővel győzte meg, mondom meggyőzte, mert a nagy tapsvihar, amellyel kijelentéseit a jelenlevő francia közönség százai fogadták, legalább ezt igazolta, a magyar igazságról és a békerevízió szükségességéről a . nagyszámú hallgatóságot s ugyanakkor az utána következő szónok, aki magyar volt, az elszakított országrészek területére nézve nem revíziót, hanem „autonómiát” kért. A francia közönség körében elég hangos megjegyzéseket hallottam, hogy miért akar a francia többet, mint a magyarok.

Fentebb azt mondtam, hogy a béke revíziójának az ügye egyáltalán nem reménytelen Franciaországban. Ezen állításomat azzal egészítem ki, hogy *Franciaország* már 1921-ben a trianoni *békeszerződés revíziója* mellett foglalt állást. Ezen, talán merésznek látszó állításomat a legkomolyabb, mondhatom hivatalos érvekkel fogom alátámasztani s a kételkedőknek szívesen bocsátom rendelkezésükre.

Meg vagyok győződve, hogy olvasóim érveim hatása

alatt azt fogják önmaguktól kérdezni, hogy hogyan lehetnek hát a franciák a revízió kerékkötői. Erre is csak azt válaszolhatom, hogy hát honnan tudják ők ezeket, mikor mi magunk is alig tudjuk. Nem marad más hátra számunkra, mint az, hogy a nem eléggé tájékozott franciáktól a jobban tájékozott franciákhoz felebbezzünk.

Nem akarom felhasználni a trianoni békeszerződés első előadójának, Charles Danilounak, a jelenlegi miniszternek a külügyi bizottság által elfogadott előadói javaslatát, amely a magyar történelmi igazság mellé, mint Emile Buré, az „Eclair” szerkesztője szellemesen megjegyezte, fuvolával csábította a meggyőződéseket. Erveimet és idézeteimet Guernier előadó, későbbi miniszternek a francia kamara 1921. évi június hó 7-én felolvasott s elfogadott javaslatából veszem, amelyről ugyanaz a szerkesztő azt mondja, hogy a Danilou fuvoláját felváltotta a harci trombitával.

Beszélhetnék arról, hogy mily gyengén tudja megvédeni Guernier a békeszerződésnek azon rendelkezését, amely a ruténföldet Csehországhoz csatolja. Az előadó maga ad érvet nekünk a békeszerződés ezen intézkedése ellen, mondván, hogy sem fajilag, sem nyelvileg nem tartozik Csehországhoz. „Dehát, kiált fel, igazán kinek kellett volna odaadni, mert ha nem csatoltuk volna sem a csehekhez, sem a románokhoz, ott kellett volna hagyni Magyarország függősége alatt. Viszont a ruténföld egy bolsevik invázió könnyű folyosója lett volna és ezt kellett megakadályoznunk mindenáron. Nem volt-e logikus, hogy megkérjék a cseh-tótokat, hogy őrít álljanak ezen a területen.” A magyar bolsevik veszély megszűnt, s az örök nemcsak hogy nem akarnak visszamenni a területről, de még azokat a szerződési kötelezettségeket sem akarják teljesíteni, amelyek a ruténföldnek autonómiát biztosítottak. A St. Germain-en-Layei békeszerződés ugyanis teljes autonómiát biztosított az úgynevezett rutén területnek, amely autonómiából 14 év óta semmi sem vált valóra. Mert ahogy Benes mondja, a rutén nép még nem eléggé érett az autonómiára. Itt mellékesen jegyzem meg, hogy a tótoknak ugyanazon

indokolással tagadják meg az autonómiát, annak dacára, hogy a tót autonómiát biztosító pittsburgi egyezményt, amelyet így, évi május 30-án kötöttek meg, maga Masaryk elnök Iftaalá, Fia, Masaryk János londoni cseh követ szellemesen indokolja meg egy interviu-ban a tót autonómia megtagadását:

„Minek a tótoknak autonómia, mikor még azt sem tudják, hogy mi a különbség automobil és autonómia között!”

Ezek azonban részben ismert dolgok, részben messze vezetnének* Csak annyit említek meg, hogy vannak francia államférfiak, akik a rutén kérdést még teljesen nyíltan látják és úgy vélik, hogy ezzel a kérdéssel mint egy emeltyűvel, ki lehet emelni az egész felvidéki kérdést. Ad rem! Guernier előadói javaslatából fogok idézni. Igyekszem szószerint lefordítani a francia szöveget. Az előadó a sokat emlegetett Mille- rand-féle kísérőlevél enyhítő részeinek a felolvasásával igyekszik megnyugtatni a francia Kamarát, mondván, hogy a békeszerződésen, illetve annak súlyosságán lehet majd utólag enyhíteni, A kísérőlevél következő passzusát olvassa fel:

„A szövetséges és társult hatalmak hüen ahhoz a szellemhez, amely a szerződésben megállapított határok megvonásában vezette őket, arra az eshetőségre is gondoltak, amidőn egy megvont határ nem felelne meg mindenütt pontosan (avec precision) az etnikai és gazdasági követelményeknek. Egy, a helyszínen megejtett vizsgálat talán nyilvánvalóvá teszi egyes esetekben a szerződésben megállapított határ áthelyezésének a szükségességét.” „Támaszkodva ezen levélre, — mondja tovább az előadó, — nagy polémia kezdődött, amelynek nem volt kisebb célja, minthogy az egész trianoni békeszerződést kérdésessé tegye. Néhányan egészen odáig mentek, hogy a trianoni békeszerződés által megvont határok nem léteznek többé.

Ezeket a kérdéseket, úgymond, nagy komolysággal kell tárgyalnunk. Nekünk a szenvedélyek fölé kell helyezkednünk. S ez annál könnyebb ránknézve, mert *Franciaország*nak *semmi különleges érdeke* sincs veszélyeztetve.

A határmegállapító bizottságoknak rendszeresen csak technikai megbízatásuk és hatalmuk van. A békeszerződésekben utalás van, hogy a határ két pont között fog menni. Az a vonal, amelyet a két pont között megvonnak, tisztán topográfiai operáció. Hogy ezen határvonal ne legyen abszurdum a maga következményeiben, a határmegállapító bizottságnak joga van ezt a vonalat könnyedén jobbra vagy balra eltolni. De semmihez máshoz joga nincs. *Ha a kísérőlevél csak ezt akarta volna*, teljesen felesleges lett volna. De ha a levél felhatalmazást adott volna a békeszerződésnek teljes revíziójára, úgyszintén az ellenkezőjét szolgálta volna, mint amennyire egy kísérőlevélnek a feladata szól, mert az egész békeszerződést szétrombolta volna. Az igazság a két felfogás között van, az egyszerű igazság, a szerény megoldás és a bölcs megoldás. S én úgy magyarázom hogy, midőn tényleg egyes esetekben a határmegállapító bizottságnak úgy látszik, hogy a határvonalat mereven megvonva, igazságtalanságot követ el, ahelyett, hogy mint szokás, hallgasson, a határmegállapító bizottság új jogot kap, melynek erejénél fogva a Népszövetséghez fordul.”

Tudjuk, hogy a határmegállapító bizottságok tényleg jártak Magyarországon, azonban ezeknek a szerepe nem szorult másra, minthogy a békeszerződésben kitűzött pontok között megvonják 1—2 km különbséggel a határvonalat, de egyáltalában nem foglalkoztak sem az etnikai, sem pedig a gazdasági kérdésekkel, nem vették figyelembe a helyszínén azt, hogy egyes gazdasági és etnikai igazságtalanságokat jóvátegyenek. Szóval nem annak a kísérőlevélben megígért határmegállapító bizottságnak az ügykörét látták el, amelyre tulajdonképpen a kísérőlevél értelmében ki lettek küldve. S itt ismétlem Guernier előadónak a szavait, hogyha csak ezt célozta volna a kísérőlevél, amelyet a legfelsőbb tanács nevében küldtek volt a magyar kormányhoz és amely az igazságtalanságok enyhítését célozta, teljesen felesleges lett volna annak a megírása. Állítom és bizonyítom ezek alapján, hogy a kísérőlevélben, tehát magában a békeszerződésben megígért határmegállapító bizottságok *sohasem jártak Magyar-*

országban, mert az ittjárt bizottságokat a legfeljebb *határkijelölő bizottságnak lehet minősíteni*. Pedig az egész békerekvizió maga éppen egy szenátusi határozatban van lefektetve, amely szenátusi határozat *értelmében* a francia kormánynak jelentést kell tennie, mondom kell, mert még a mai napig sem tette meg, úgy a Kamarának, mint a Szenátusnak a kísérőlevélben megígért határmegállapító bizottságok munkájának az eredményéről.

De menjünk sorjába. A kamarai ratifikáció után 1931 július hó 11-én az éjjeli ülésben a francia szenátus elé került a trianoni békeszerződés ratifikáció céljából» De Monzie szenátor hatalmas beszédben támadja a trianoni békeszerződést» Nem akarok a beszéddel részletesen foglalkozni, mert mint előadásom elején megígértem, bizonyítékaimat tisztán a tényekből merítem és nem egyes, bármily nagyértékű, államférfiaknak a nyilatkozataiból vagy véleményeiből» Kénytelen vagyok mégis De Monzie beszédéből egy pár sort idézni» De Monzie egy határozati javaslatot tett le a Szenátus asztalára: „Néhány kollégám nevében javaslom, mondja, hogy a kormány egy jelentést tegyen (úgy a Kamarának, mint a Szenátusnak), mielőtt a nemzetközi határmegállapító bizottságok munkái be lennének fejezve, hogy milyen eredményeket hozott Közép-Európában a Serves-i és St. Germain-i békeszerződések, applikálása» Akkor majd a dolognak teljes ismeretében tudunk végleges felelősséget vállalni a háború vagy a béke ezen műve felett.” De Monzie, Schrameck, de Jouvenel, général Bourgeois, de Lamerzelle, Francois Albert és de Lubersac írták alá azt a határozati javaslatot, amely szószerint így szól: „*A Szenátus felhívja a kormányt, hogy mielőtt a határmegállapító bizottságok befejezték volna munkájukat, tegyen jelentést a kamarának, hogy a különféle békeszerződések applikálása Közép-Európában milyen eredményeket váltott ki*” Briand miniszterelnök és külügyminiszter ezt a határozati javaslatot azáltal próbálta elütni, hogy a szenátus ratifikálása vagy nem ratifikálása úgysem változtat már a dolgokon, mert hiszen más hatalmak már ratifikálták a szerződést s így ennek nemzetközi

értéke van már; a *határozati* javaslatához már csak azért sem járulhat hozzá, mert a külügyi bizottságnak kell vele előbb foglalkozni, Poincaré, az akkori külügyi bizottságnak elnöke erre rögtön felállt és a külügyi bizottság nevében kedvezően fogadja és hozzájárul a határozati javaslatnak azonnali tárgyalásához. Aztán de Monzie huszadmagával sürgősségi indítványt nyújt be és *a Szenátus minden változtatás nélkül elfogadja a felolvasott határozati javaslatot* Amint méltóztatnak látni, a franciák maguk voltak az első revizionisták, amikor ezt a határozati javaslatot elfogadták, mert a békereviziónak a magja benne van ebben a határozati javaslatban s bármikor bármelyik francia törvényhozónak joga van meginterpellálni a francia kormányt, hogy miért nem tett jelentést 12 év óta sem a francia Kamarának, sem a Szenátusnak arról, hogy Közép-Európában minő helyzetet teremtett a békeszerződések applikációja. Lehetetlen a magyar történelmi igazság nagy védőjének, de Monzie szenátornak és többszörös miniszternek a beszédéből még néhány sort nem idéznem. Olyan szavak ezek, amelyeket minden francia politikusnak emlékébe kellene idézni:

„Hogyan! — mondja, szavait Briandhoz intézve. — ön beszél az igazság nevében! Ön hivatkozik a háborúra, a tévedésekre és a felelősségre, hogy büntesse Magyarországot és ön ad ezeréves földjéből egy darabot, hogy jutalmazzon, kit? Ausztriát. Bocsánatot kérek, hogy Thiersnek 1866 május 3-án mondott beszédéből egy idézetet mondjak:

Egy új német birodalmat fognak csinálni, V. Károly birodalmát, aki Bécsben székelt s aki most Berlinben fog székelni. Helyénvaló figyelmeztetés volt 1866-ban és még inkább helyén van 1921-ben.” S ki tagadhatná, hogy helyén van még 1933-ban is. Ma már jobban látják a franciák, mint valaha. Igazán próféta szavak.

Ugyanezen az emlékezetes kamarai gyűlésen tárgyalták és ratifikálták St. Germain-en-Layeben 1919 szeptember 10-én és december 9-én megkötött s a kisebbségek sorsáról intézkedő három szerződést is. Ennek az előadója Marc

Sangnier akkori párisi képviselő volt, aki a népek rekondicióját szívén viselő melegszívű emberbarát. Ő teremtette meg azt a nagy nemzetközi szervezetet, amelyet C. L néven ismer a világ s amelynek, mint a neve mutatja, a célja, a jog alapján való béke megteremtése.

Az ő előadói javaslatából is idéznem kell néhány mondatot. A szöveget — mint mindenütt — a hivatalos lapból veszem.

„A határokat jól-rosszul úgy vonták meg, hogy bizony ezek az új határok különféle nemzetiségeket zártak be együvé, így nem kevesebb, mint hét különféle nemzet van elhatárolva a csehszlovák területen. Nézzék meg ezeket a szuggesztív erejű térképeket, amelyeket szétszítottak volt propaganda okából és meglátják, hogy Csehszlovákia egy ezen országokban népszerű kifejezés szerint nem más, mint volt a régi Ausztria-Magyarország, azaz különféle népeknek a gyűjtőhelye, az új ambíciók, az öreg haragok és érdekek örökös harcában. A jelenlegi Magyarország, amely összezsugorodott határai között nyolcmillió lelket számlál, 3,640.000 vérbeli magyart volt kénytelen átengedni szomszédainak, íme egy ország, amelynek nincsen csak 8 millió lakosa saját földjén, de amelynek majdnem 4 millió vérbelije a szomszéd és ellenséges országokban van. Én úgy látom, hogy teljesen lehetetlen elképzelni kitűnőbb feltételeket egy nyugtalanító és a világ békéjét veszélyeztető irredentizmushoz.”

Ha mindez nem volna elég meggyőzni olvasóimat arról, hogy Franciaország a ratifikáció napján foglalt állást a trianoni békeszerződés revíziója mellett, hivatkozni fogok a francia köztársaság akkori nagynevű kormányelnökének s egyben külügyminiszterének Briandnak szavaira, amelyeket a Szenátusban, illetve a parlamentben mondott el. Beszédének idézeteit ugyancsak a hivatalos lapból fogom idézni, hogy senkinek se legyen kétsége azok hitelességét illetőleg, mert igen nagy horderejűek ezek a szavak, amelyeknek a súlyát bátor voltam Franciaország s a világ egyik legnagyobb nemzetközi jogászával

megméretni s akinek a véleménye csak megerősített meggyőződésben, amelyet fentebb említettem.

Egyébként mint szem- és fültanú beszélek s a francia kamarák 1921. évi június 7-1, illetve július 11-i üléseinek atmoszférája nemhogy ellenséges nem, de inkább barátságos és résztvevő volt a magyar nemzettel szemben.

Az előadó után következő szónok Margaine fejezi ki a leghűbben beszéde elején az általános hangulatot:

„Ha a trianoni békeszerződést, úgymond, melyről Guernier nagy ékesszólással és világossággal beszélt nekünk, elkülöníthetnék; nagyon sok okunk volna arra, hogy kérjük annak visszavetését. Annyi sok nehézségnek a forrása van benne, hogy jövőbeni applikálása rossz auspiciumok között indul. Guernier beszélt önöknek a kísérő-levélről, amely már magában is majdnem annak a bevallása a kormány részéről, hogy ez a műve nagyon közepes.”

Paul-Boncournak a mostani külügyminiszternek a beszédéből is idézek néhány érdekes sort. Paul-Boncour nehezményezi, hogy a szerződés annak dacára, hogy már 1920 június hó 4-én volt aláírva, csak több mint egy év múlva került a Kamara elé ratifikációra. De nem baj, úgymond, „mert megítélhetjük már most nemcsak magát a szerződést és szövegét, de mindazon nehézségeket, amelyek már mostanáig felmerültek, és pedig olyanokat, hogy *már most gondoltak a módosítási módjára, mielőtt még a Kamara elfogadhatta volna a megváltoztatásra szánt szöveget.*** Idézhetnék még Abbé Wetterle beszédéből, aki Bánát elcsatolása ellen beszélt. De hadd beszéljen maga a miniszterelnök és külügyminiszter, Briand. A szenátusi ülésen elhangzott beszédéből a következőket idézem:

„Nagyon természetesen ezen határoknak egy része nagyon önkényes, de a trianoni békeszerződéshez van egy kísérőlevél. Ebben a kísérőlevélben az van, hogy egy határmegállapító bizottság lesz kiküldve a helyszínére és ha volnának igazságtalanságok és ha az érdek úgy kívánja, nem a hatalmak érdeke,

de az összes nemzeteké, akik a békeszerződésben résztvettek, *úgy a Népszövetség révén módosítások lesznek eszközölhetők.*”

A képviselőházi beszéde még őszintébb bevallása annak, hogy magának sem nagyon kell a trianoni békeszerződés, mikor ezeket mondja:

„A trianoni békeszerződés nem tökéletes és bizonyára nem én lennék az, aki az ellenkezőjét vitatnám.

Hogy a magyar határ önkényesen van megvonva, ki kételkedhetnék?

Elég ránézni egy térképre, követni a határvonalat, *amely egyébként egyáltalán nem végleges*, hogy meglássuk azonnal, hogy egyáltalán nem fedi az igazságot!

Van-e még valakinek kételye ezek után, hogy Franciaországban a trianoni békeszerződésért már a ratifikáció napján sem lelkesedtek sem a kormány, sem a törvényhozás. Sőt de Monzie elfogadott szenátusi javaslata valósággal a condition ratifikálást sejtet. Még mindig megengedi, hogy a magyar kérdést a francia Kamarában vagy Szenátusban bármikor felvessék. A francia nemzet nobilitása, igazságérzete erősebb minden diplomáciai kapcsolatnál. Ezt magam példája igazolja a legjobban. Felvidéken hontalanná lettem, — azóta a nagy francia nemzet vendégszeretetét élvezem és szabadon kereshetem történeti igazságunkat, bárha egyik-másik szövetségésének nem is tetszik működésem. Kérdem, melyik az a nemzet, amely hasonló esetben ugyanígy járt volna el. Nem egyéni elérzékenyülés, hanem tények megállapítása. Azért vagyok meggyőződve arról, hogy ez az igazán nagy francia nemzet nem vállalhatja a magyar történeti igazsággal szemben a börtönőr szerepét, különösen nem akkor, amikor, mint Guernier előadó mondja: „Franciaországnak semmi különösebb érdeke nincs veszélyeztetve”. S mikor már 1921-ben hivatalosan állást foglalt a trianoni békeszerződéssel szemben.*

* Elhangzott 1933 ápr. 37-én az Erdélyi Férfiak Egyesülete Jancsó Benedek Társaságának a trianoni béke revíziójáról rendezett előadás sorozatában. A többi előadás kivonatát lásd a Kiadványaink 23. füzeteként megjelent Zakariás G. Sándor A revízió útja c. mű Függelékében.

LA REVISION ET LA FRANCE

Par VIKTOR DVORCSÁK,

ancien député à l'Assemblée Nationale, rédacteur en chef de „La Slovaquie”, paraissant à Paris, autrefois président de l'ancienne République Slovaque Révolutionnaire

L'auteur de cet article, qui est un des dirigeants de l'opinion publique slovaque, a, il y a plusieurs années déjà, fait, dans l'intérêt de ses compatriotes, une vive propagande en Slovaquie, en Pologne et en Italie, protestant contre les efforts déployés par les Tchèques pour opprimer le peuple slovaque et le priver du droit à disposer librement de lui-même.

Ces efforts-là mettent en péril la paix européenne. C'est pour construire un corridor entre les Slaves occidentaux et orientaux que les Tchèques veulent absorber les Slovaques et les Ruthènes; c'est dans un but analogue qu'ils ont voulu créer, dans l'ancienne Hongrie occidentale, un corridor slave destiné à relier les Slaves occidentaux et méridionaux, et mettre par là le grand bloc slave de Russie en contact direct avec les Balkans. Mais ce dernier projet a échoué en raison de l'opposition des Puissances occidentales et surtout de l'Italie.

Si le plébiscite qui eut lieu à Sopron avait une importance particulière, et en premier lieu au point de vue de la revision, c'est que, le premier, il constituait une dérogation au principe de l'intangibilité des traités de paix. Bien que la France eût ratifié le traité de Trianon le 7 juin 1921, respectivement le 11 juillet de la même année, elle avait consenti, elle aussi, à ce qu'un plébiscite fût organisé dans cette partie de la Hongrie occidentale attribuée par le traité de paix à l'Autriche, pour que la population y déclarât librement à quel Etat elle voulait

appartenir. Or, si on a permis un plébiscite sur un territoire annexé à l'Autriche, on ne peut voir inconvénient à ce qu'une consultation populaire de cette nature ait lieu sur les territoires hongrois attribués à la Yougoslavie, à la Roumanie et à la Tchéco-Slovaquie.

D'après les Français, toucher aux traités, c'est mettre en péril la paix. L'expression employée à cet égard par eux, „nous voulons la paix”, signifie qu'il faut maintenir les traités de paix et assurer le *statu quo* territorial. Les Hongrois veulent une paix juste, qu'on ne saurait concevoir sans la modification des traités de paix, c'est-à-dire, sans la revision. Contrairement à cette conception, la politique extérieure française a pour principe le *quieta non movere*; c'est pour quoi les Français ont tant de peine à comprendre sur ce point les arguments hongrois.

Bien que la France considère l'idée de la revision du traité de Trianon en premier lieu du point de vue de ses propres intérêts nationaux, cela ne signifie pas qu'on ne puisse pas la gagner à cette idée. Car les Français n'ont point d'antipathie pour les Hongrois; au contraire, ils sont convaincus que leur victoire a libéré les Hongrois aussi. M. Ribot, qui fut sept fois président du Conseil, était également persuadé que c'a été pour les Slovaques un grand bienfait de les séparer des Hongrois pour les mettre ensemble avec les Tchèques. Si l'opinion française a adopté les vues des adversaires de la Hongrie, c'était dû à l'intense propagande faite avant la guerre dans la presse et dans des livres scientifiques par les nationalités. Pour gagner les Français à la cause hongroise, il faudrait les convaincre de la justice de notre cause, et placer la question au point de vue français.

Voici ce qu'on devrait leur exposer:

Avec l'aide du latin, ils se firent une magnifique langue, riche en expressions. A côté du français, il existe encore quinze patois. La Hongrie s'étant convertie au christianisme, a adopté la culture et la langue latines, et le latin y est devenu la langue officielle, celle du Parlement, de

renseignement et des magistrats, A côté du latin et du hongrois, il y avait cependant cinq patois, parlés par les nationalités slovaque, serbe, allemande, ruthène et roumaine; on voit donc que les patois y étaient moins nombreux qu'en France, où il en existe encore quinze. Tandis qu'en France il est défendu, même dans les écoles primaires, d'enseigner en patois et de les y employer même comme langue auxiliaire, les *lingua vernacula* étaient employées en Hongrie, dans l'enseignement primaire et secondaire, à côté de la langue officielle. L'idée de nation, née en France, ayant passé en Hongrie, le latin a été remplacé comme langue officielle par le hongrois, langue de la majorité qui fit la Hongrie. Pour les minorités nationales, ce changement n'eut que cette conséquence que, depuis lors, elles devaient, dans les écoles, apprendre le hongrois comme langue officielle, et non le latin. Si l'on appliquait à la France les principes sur la base desquels le traité de paix de Trianon a privé la Hongrie des deux tiers de son territoire, on devrait déclarer comme ne devant pas appartenir à la France les trois quarts de son territoire; c'est pour une raison aussi absurde, aussi inouïe, qu'on a mutilé la Hongrie. En France, la cause de la revision du traité de Trianon n'est pas sans espoir; dès 1921, il y avait là des hommes qui se prononcèrent en faveur de la revision. Déjà, M. Charles Daniélou, le premier rapporteur du traité, actuellement ministre de la Santé, prit position dans l'intérêt des droits historiques des Hongrois. Son successeur, M. Guernier, dans sa proposition faite le 7 juin 1921 et adoptée par la Chambre, n'étaya le traité que de trais faibles arguments. Par exemple, pour motiver l'annexion de la Ruthénie à la Tchéco-Slovaquie, il dit que si on avait laissaire ce territoire à la Hongrie, les Bolchévistes y auraient pu pénétrer facilement pour envahir les pays situés en deçà de la Ruthénie: c'est pourquoi il avait fallu charger les Tchéco-Slovaques d'y monter la garde. Or, bien que le péril bolchéviste ne menace plus la Hongrie, les „gardes” ne veulent pas se retirer de la Ruthénie; ils se refusent même à tenir l'engagement, pris par eux il y a 14

ans dans le traité de Saint-Germain-en-Laye, de donner l'autonomie à ce territoire. Et quoique la convention conclue le 30 mai 1918 à Pittsburg entre les Tchèques et les Slovaques ait promis l'autonomie à la Slovaquie aussi, cette promesse n'a pas été tenue. Pour justifier la non-exécution de ces engagements, les Tchèques n'ont que ce prétexte que les Ruthènes et les Slovaques ne sont pas „mûrs” pour l'autonomie.

Dans son rapport ci-dessus mentionné, M. Guernier, afin de rassurer la Chambre, disait qu'avec le temps, on pourra modifier les graves dispositions du traité: „Fidèles à l'esprit dont elles se sont inspirées en traçant les frontières fixées par le traité, les Puissances alliées et associées se sont cependant préoccupées du cas où la frontière ainsi tracée ne correspondrait pas partout avec précision aux exigences ethniques ou économiques. Peut-être une enquête menée sur place fera-t-elle apparaître la nécessité de déplacer, en certains endroits, la limite prévue par le traité...” „S'appuyant sur (ce passage de) la lettre Millerand, toute une polémique s'est engagée, qui ne tend rien moins qu'à remettre en question tout le traité de Trianon. Certains même ont été jusqu'à dire que le tracé des frontières n'existait plus.”

„Ces questions doivent être appréciées avec infiniment de sérénité. Nous devons nous placer au-dessus des passions. Cela nous est d'autant plus aisé que, dans la circonstance, la France n'a aucun intérêt particulier.”

„Les commissions de délimitation n'ont, d'ordinaire, qu'un pouvoir purement technique.”

„Dans les traités, on indique que la frontière passera entre deux points dénommés. Le tracé de la ligne qui la représente n'est qu'une opération purement topographique. Pour que le tracé ne soit pas absurde dans ses conséquences, la commission de délimitation peut le franchir très légèrement plus à droite ou plus à gauche, rien de plus.”

„Si la lettre n'avait voulu dire que cela, elle aurait été inutile. Mais si la lettre avait autorisé la revision complète du traité, elle aurait été parfaitement contradictoire, puisque,

chargée de présenter le traité, elle aurait commencé par le démolir.”

„La vérité se trouve entre les deux, vérité simple, solution modeste, solution sage.”

„Et j'interprète: lorsque, en fait, dans des cas particuliers, il apparaît, à la commission de délimitation, qu'en fixant la ligne d'une manière rigide, on commet, en vérité, une injustice, au lieu, comme d'usage, de se taire, la commission de délimitation reçoit un droit nouveau, qui est de saisir de l'incident la Société des Nations. (*Journal Officiel*, 1921. Page 2571.)

En Hongrie, les commissions de délimitation, se livrant seulement à des opérations techniques, n'ont réparé aucune injustice économique ou ethnique. Donc, elles n'ont pas accompli la mission dont elles furent chargées en vertu de la lettre d'envoi, adressée au nom du Conseil suprême au gouvernement hongrois et tendant à diminuer les injustices commises. M. Guernier disait lui-même dans son rapport que si la lettre d'envoi n'avait eu pour but que de très légères rectifications de frontière, *elle aurait été inutile*. Les commissions de délimitation qui ont fonctionné en Hongrie *n'ont pas exécuté les modifications* qu'on y espérait, ayant confiance en la promesse formelle contenue dans la lettre d'envoi. D'autre part, jusque-là, le gouvernement français n'a pas encore satisfait à une résolution du Sénat, *sur laquelle est fondée la revision entière*, selon laquelle le gouvernement devait présenter au Sénat et à la Chambre un rapport sur les résultats des travaux des commissions de délimitation mentionnées dans la lettre d'envoi.

Ratifié par la Chambre, le traité de Trianon fut discuté par le Sénat le 11 juillet 1921. M. de Monde, sénateur, prononça un puissant discours.

„Je demanderai-dit-il-au gouvernement, par une motion déposée sur le bureau du Sénat au nom d'un certain nombre de mes collègues, de faire un rapport, avant que soient terminés les travaux de la commission de délimitation, sur les résultats acquis dans l'Europe centrale par l'application des

traités de Saint-Germain et de Sèvres. Alors nous aurons, les uns et les autres, en pleine connaissance de cause, à prendre nos définitives responsabilités sur l'oeuvre de guerre ou de paix qui sera nôtre.”

En terminant, il présenta la proposition de résolution suivante, signée par MM. de Monzie, Schramek, de Jouvenel, le général Bourgeois, de Lamarzelle, François Albert et de Lubersac:

„Le Sénat invite le gouvernement à présenter aux Chambres, avant la fin des travaux des commissions de délimitation, un rapport sur les résultats acquis dans l'Europe centrale par l'application des différents traités" (*J. O.*, 1921, p. 1706.)

M. Briand, président du Conseil et ministre des Affaires étrangères, s'opposa à cette proposition de résolution, mettant en avant cet argument que la ratification - et même la non-ratification - du traité par le Sénat ne changerait rien à la chose, puisque celui-là ayant été ratifié par d'autres Puissances, avait déjà une valeur internationale. M. Briand ayant souligné que ladite proposition devait d'abord être discutée par la Commission des Affaires étrangères du Sénat, M. Poincaré, président de celle-ci, déclara que la Commission était prête à la débattre immédiatement. Alors, M. de Monde proposa, au nom d'une vingtaine de sénateurs, de discuter immédiatement la question, et *sa proposition de résolution fut adoptée sans aucune modification*. Sur la base de cette proposition de résolution, qui contient en germe la revision, chaque député ou sénateur français a droit à interpeller le gouvernement pour lui demander pourquoi il a manqué, pendant douze ans, à faire aux Chambres un rapport sur la situation créée en Europe centrale par l'application des traités de paix.

Tout homme politique français devrait graver dans sa mémoire ces passages du discours prononcé au Sénat par M. de Monzie sur le traité de Trianon:

„Comment! Vous parlez au nom de la justice! Vous invoquez la guerre, les erreurs et les responsabilités de la

guerre pour frapper la Hongrie, et vous prenez à la Hongrie un morceau de son territoire millénaire pour en doter qui? L'Autriche!..”

, Je vous demande la permission d'emprunter aux discours prophétiques de 1866 et de 1867 les passages qu'il est toujours bon de relire. Que disait M. Thiers, le 3 mai 1866?”

„On va refaire-disait-il-un nouvel empire germanique, cet empire de Charles-Quint qui résidait autrefois à Vienne, qui résiderait maintenant à Berlin.”

„Avertissement valable en 1866, valable encore en 1921.”

Qui pourrait nier que ces paroles soient valables en 1933 aussi? Paroles justes, prophétiques; les Français s'en rendent compte plus que jamais.

Dans la séance de la Chambre dont nous avons parlé plus haut, furent discutés et adoptés en outre trois traités relatifs à la situation des minorités nationales, conclus à Saint-Germain-en-Laye le 10 septembre 1919 et le 9 décembre de la même année, rapportés par M. Marc Sangnier, député de Paris, le philanthrope connu qui, ayant à coeur la collaboration des peuples, fonda la C. /., organisation mondiale tendant à faire une paix basée sur le Droit. De son rapport, nous citons les lignes suivantes:

„... Donc, on a été contraint de tracer tant bien que mal des frontières, et il s'est trouvé, bien entendu, que les frontières des Etats nouveaux ont englobé des nationalités différentes. Il n'y a pas moins de sept nations comprises dans le territoire de la Tchéco-Slovaquie. Jetez les yeux sur les cartes suggestives qui ont été distribuées par la propagande à cet égard et vous verrez que, suivant une expression qui a cours dans ces pays, la Tchéco-Slovaquie est en réalité une nouvelle Autriche-Hongrie, c'est-à-dire un ramassis d'Etats en conflit perpétuel d'intérêts, de vieilles rancunes ou de nouvelles ambitions... La Hongrie actuelle, dans ses frontières rétrécies, compte 8 millions d'habitants. Or, il y a dans les pays voisins, qui sont en hostilité grandissante avec la Hongrie, 3,647.000 de Hongrois. Voilà donc un pays qui

n'a que 8 millions d'habitants sur son sol, et qui en a près de 4 millions dans les pays voisins et hostiles. J'imagine qu'il n'y a pas de conditions meilleures pour développer un irrédentisme funeste à la paix du monde" (*J. O.*, 1921, p. 2594.)

Le fait que, dès le jour de la ratification du traité de Trianon, la France prit position pour la revision, ressort non seulement des lignes que nous venons de citer, mais aussi des discours prononcés à ce sujet au Sénat et à la Chambre par l'illustre président du Conseil d'alors, M. Aristide Briand.

L'impression de la Chambre a été le mieux exprimée par un discours prononcé sur le traité par M, Margaine, dont nous donnons le passage suivant:

„Si le traité de Trianon, dont M. Guernier vient de parler avec beaucoup de clarté et d'éloquence, pouvait être considéré à part, nous aurions beaucoup de raisons de vous en demander le rejet." Il contient, en effet, en lui-même, des sources de difficultés, qui nous font mal augurer de son application dans l'avenir. M. Guernier vous a rappelé la lettre d'envoi qui constitue déjà presque un aveu du gouvernement sur la médiocrité de cet instrument/⁴ (*J. O.* 1921, p. 25720)

M. Paul-Boncour, le ministre actuel des Affaires étrangères, prit également la parole au sujet du traité de Trianon, exprimant son étonnement que, quoique celui-là eût été signé dès le 4 juin 1920, il ne vint pour être ratifié que plus d'un an après devant la Chambre.

„Nous pouvons juger le traité-dit-il-non seulement en lui-même et dans son texte, mais par toutes les difficultés qu'il a déjà soulevées et qui sont telles qu'on a songé déjà à sa modification avant même que la Chambre ait adopté l'objet modifiable/⁴

M. Briand, ministre des Affaires étrangères d'alors, parlant au Sénat sur le traité de Trianon, dit entre autres:

„Il y a forcément une très grande part d'arbitraire dans ce tracé des frontières. Pour le traité de Trianon, il y a une lettre d'envoi... On a dit, dans la lettre d'envoi du traité

de Trianon, qu'une commission de délimitation verrait sur les lieux s'y il avait des injustices et que, s'il était de l'intérêt non pas des grandes puissances, mais de toutes les nations qui participaient au traité, qu'il y eût des rectifications, la Société des Nations pourrait les faire."

Dans un discours prononcé à ce sujet à la Chambre, M. Briand avoua encore plus franchement qu'il n'était point enchanté du traité:

„Le traité dit de Trianon-déclara-t-il - n'est pas parfait, et ce n'est pas moi qui soutiendrai le contraire. Que la frontière hongroise ait été quelque peu arbitrairement fixée, qui pourrait en douter? Il suffit de voir une carte, de suivre cette ligne de frontière, qui n'est du reste pas absolument définitive, pour se rendre compte tout aussitôt qu'elle ne consacre pas absolument la justice/"

On voit par ce qui précède que, dès le jour de la ratification du traité, ni le gouvernement ni le Parlement ne s'enthousiasmaient guère pour lui. Et la proposition de résolution, adoptée par le Sénat, de M. de Monzie, rend possible qu'à n'importe quel moment, la question de la revision soit soulevée au Sénat, ou à la Chambre.

Ayant été obligé de me réfugier de la Slovaquie à l'étranger, et jouissant depuis de l'hospitalité de la France, je sais particulièrement que le sentiment que cette grande et noble nation a de la justice, est plus forte que les liens diplomatiques. Aussi, suis-je persuadé que le peuple français, se rendant compte de la justice de la cause hongroise et des droits historiques de la Hongrie, contribuera à la réparation des injustices du traité de Trianon. Il pourrait le faire d'autant plus facilement que, selon M. Guernier, un des rapporteurs du traité de Trianon, la France n'est point directement intéressée dans la question, et que, dès 1921, elle prit officiellement position pour la revision.

Felelős kiadó: Zakariás G. Sándor dr.